

R-HEFTE

Et treningshefte for skolebarn som skal lære å
uttale skarre-R.

Laget av Logopedtjenesten i Kristiansand kommune
v/Karianne Tørvolt, Martine Høyåsen, Lena Terjesen og Siren
Lauvsland.

Forord

Dette heftet inneholder ulike øvelser som man kan trene på for å lære og uttale en skarre-R. For å få fremgang bør man trene minimum tre ganger pr. uke. Det er vesentlig å trene ofte, da det tar tid å få på plass en ny lyd i språket.

Det er viktig å ikke problematisere for barnet dersom det strever med å uttale R-lyden, og vi vil minne om at dette ikke er uvanlig for barn i 1. klasse. Mange barn er ofte klar over at de ikke mestrer skarringen, og da kan det være lurt å kalle R-lyden for noe annet. I dette heftet kaller vi den for "Tigerlyden", da skarre-R kan høres ut som en tiger som knurrer.

Vi anbefaler å jobbe med dette heftet fra 1. klasse, og etter at barnet mestrer de andre språklydene. Dersom barnet vegrer seg eller viser misnøye, er det lurt å ta en pause slik at øvingen ikke blir negativ for barnet. Det anbefales å følge rekkefølgen i heftet. De enkleste øvelsene er presentert først.

Litt om skarre-R:

- Det er vanlig å bruke skarre-R på Sør- og Sørvestlandet.
- Mange barn erstatter skarre-R med en J-lyd, mens noen erstatter den med L-lyden. Dermed kan ord som /rev/ bli uttalt som /jev/, /redd/ som /jedd/ og /rose/ som /lose/.
- Skarre-R lages helt bak i munnen. Den bakre delen av tungen går opp, mens tungespissen holdes nede bak/inntil fortennene.

Hva gjør jeg når barnet ikke klarer å lage en skarre-R/ Tigerlyd?

Her er noen øvelser som barnet kan gjøre:

1. Ligg strak ut på ryggen, eller sitt oppreist og len hodet litt bakover. Åpne munnen og lag Tigerlyder eller snorkelyder. Obs! Ikke la det bli en uvane å lene hodet bakover når du sier Tigerlyden.
2. Gurgle med *litt* vann for å kjenne hvor lyden skal lages. Noen ganger er dette lettere å kjenne dersom man lener hodet litt bakover mens man gurgler.

HUSK! Mange barn trenger å jobbe med disse øvelsene en liten stund slik at det bakre området, hvor skarre-R lages, blir aktivert og stimulert over tid.

Når barnet klarer å lage en skarpe-R (Tigerlyd)

Mange barn mestrer skarringen isolert sett, men idet de skal si et ord blir erstatningslyden likevel brukt, slik at eksempelvis /rope/ blir /jope/. Barnet trenger da først å øve på R-lyden sammen med en vokal.

ra re ri

ar er ir

ro ru ry

or ur yr

ræ rø rå

ær ør år

Mange barn kan streve med denne øvelsen. HUSK at erstatningslyden /J/ ikke må snike seg inn, slik at f.eks. /ra/ blir /rja/ eller /ro/ blir /rjo/. For å unngå dette, kan det være lurt å ta en liten kort pause mellom R-lyden og vokalen;

r ... a

a ... r

r ... e

e ... r

OSV.

r ... i

i ... r

Under kommer noen spill som kan brukes til å øve på R-lyden i stavelser.

Tigerkortene: Spill memory/lotto med Tigerkortene.

 ra	 re	 ri
 ro	 ru	 ry
 ræ	 rø	 rå

Tigerkortene: Spill memory/lotto med Tigerkortene.

 ar	 er	 ir
 or	 ur	 yr
 ær	 ør	 år

Tigerkortene: Spill memory/lotto med Tigerkortene.

 ara	 era	 ira
 ora	 ura	 yra
 æra	 øra	 åra

R - sangen

Melodi: Gubben Noa

ra ra ra ra

re re re re

ri ri ri ri ri

ro ro ro ro ro ro

ru ru ru ru ru ru

ry ry ry ry

ræ ræ ræ ræ

rø tø tø tø

rå

R-øvelser i ord

Når barnet klarer å uttale R-lyden i stavelser (ra, ar, ere), går man videre til å øve på ord. R-lyden kan enten være først i et ord, i midten eller på slutten. I ordet /reker/ opptrer R-lyden flere ganger. I starten kan slike ord være vanskelig å uttale for barn som trener på lyden. Det samme gjelder ord der lyden forekommer i konsonantforbindelser (gris, brød, tromme, osv.). Man bør derfor først fokusere på R-ord med vokal f.eks. ord som (rope, rime, røde, rev ol.).

Under kommer noen spill som kan brukes til å øve på R-lyden i ord.

Ring

Ring

Ri

Rope

Rope

Ri

Ratt

Ratt

Rotte

Reke

Reke

Rotte

Romskip

Romskip

Rød

Regnbue

Regnbue

Rød

Ris

Ris

Racerbil

Romvesen

Romvesen

Racerbil

Klore

Klore

Båre

Garn

Garn

Båre

Knurre

Knurre

Score

Oransje

Oransje

Score

Lære

Lære

Fire

Åre

Åre

Fire

Tåre

Tåre

Hare

Pære

Pære

Hare

Gulrot

Gulrot

Sitron

Larve

Larve

Sitron

Høre

Høre

Øre

Bart

Bart

Øre

Sur

Sur

Fyr

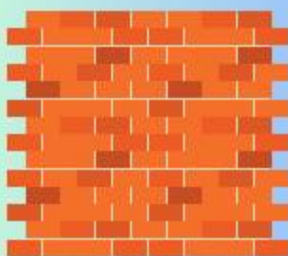
Bær

Bær

Fyr

Mur

Mur

Dyr

Far

Far

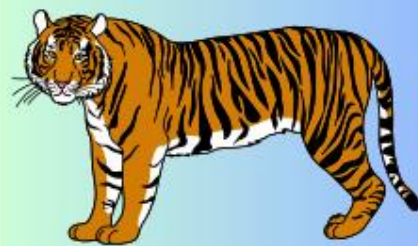
Dyr

Hammer

Hammer

Tiger

Kløver

Kløver

Tiger

Rosiner

Rosiner

Bur

Bur

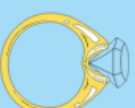
Smør

Smør

Hopp tilbake
to plasser

Stigespill: R-lyd i starten av ord.
Si R-ordet brikken lander på tre
ganger.

START

4

Hopp tilbake
to plasser

3

3

4

START

Stigespill: R-lyd i midten av ord.
Si ordet brikken lander på tre
ganger.

Hopp tilbake
to plasser

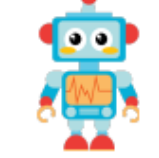

Stigespill: R-lyd i slutten av ord.
Si ordet brikken lander på tre
ganger.

Terningspill til trening på R-lyd i starten av ord

Kast terningen og si ordet du lander på høyt tre ganger. Den som først får krysset av alle ordene i en kolonne vinner.

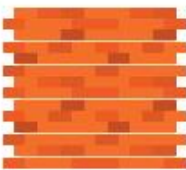
Terningspill til trening på R-lyd i midten av ord

Kast terningen og si ordet du lander på høyt tre ganger. Den som først får krysset av alle ordene i en kolonne vinner.

Terningspill til trening på R-lyd i slutten av ord

Kast terningen og si ordet du lander på høyt tre ganger. Den som først får krysset av alle ordene i en kolonne vinner.

R-øvelser på setningsnivå

Nå er det viktig at barnet begynner å trene på R-lyden i setninger, slik at den blir automatisert i dagligtalen. Dette krever mye trening. Mange barn klarer å si en setning med R-lyden når de konsentrerer seg, men idet de går ut av døren for å treffe vennene sine bruker de den "gamle" lyden. Det er ofte vanskelig å bruke den "nye" lyden i dagligtalen. Dette er fordi man skal endre på en innarbeidet vane, og fordi man ofte bare tenker på hva man sier og mindre på hvordan man sier ordene. Etter mye øvelse vil imidlertid barnet bruke den nye lyden mer og mer.

Her er noen tips på veien:

- Finn et lesestykke barnet kan lese høyt med korrekt R-lyd.
- Plukk ut fokusord som barnet bruker mye i det daglige (f.eks. navn i familien, navn på medelever, matvarer o.l.).
- Finn enkelte situasjoner i hverdagen (helst daglig) hvor dere avtaler at barnet skal bruke R-lyden riktig, f.eks. på vei til/fra skolen, rundt middagsbordet, ved legging, under spilling o.l. Det er viktig at barnet er med på å bestemme hvordan dette skal gjøres.
- Finn et vers, rim eller regle som barnet kan fremføre med korrekt R-lyd (se tips i heftet).

Regler med R-lyd. Øve på korrekt bruk av skarre-r.

Regn

En er en og to er to
– vi hopper i vann,
vi triller i sand.
Sikk, sakk,
vi drypper på tak,
tikk, takk,
det regner i dag.
Regn, regn, regn, regn,
øsende regn, pøsende regn,
regn, regn, regn, regn,
deilig og vått, deilig og rått!
En er en og to er to
– vi hopper i vann,
vi triller i sand.
Sikk, sakk,
vi drypper på tak,
tikk, takk,
det regner i dag.

Tekst: Sigbjørn Obstfelder

Virre, virre vapp

Virre, virre, vapp.
Min mor har kommet.
Virre, virre, vapp.
Hvor kom hun fra?

Virre, virre, vapp.
Hun kom fra Bergen.
Virre, virre, vapp.
Hva gjør' hun der?

Virre, virre, vapp.
Hun solgte epler.
Virre, virre, vapp.
Hva kostet de?

Virre, virre, vapp.
En fem-seks kroner.
Virre, virre, vapp.
Det var for dyrt!

Tekst/mel: Ukjent

GYRRE MYRRE MY

Gyrre Myrre My
fant en paraply.
Hun slo paraplyen opp
så den løftet hennes kropp
høyt i vildens sky!

GYRRE MYRRE MAKS

Gyrre Myrre Maks
fant en liten saks
som hun klippet jorden med
først i to og så i tre
Gyrre Myrre Maks!

Moro-vers av André Bjerke

RUNDE, RARE RULLE RUSK

Runde, rare Rulle Rusk
raspet rips på Ipsens busk.

Ipsen kom og skulle plukke
rips til rørte rips på krukke.

Ned i krukken raspet Ipsen
Rulle som en rips blant ripsen.

Rund og rød som ripsen selv
ble han syltet samme kveld.

Av André Bjerke.

